

POSTANOWIENIE

Dnia 18 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania B. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o świadczenie chorobowe,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 maja 2022 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w B.
z dnia 6 kwietnia 2021 r., sygn. akt VI Ua [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. na rzecz B. J. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 30 grudnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. uchylił swoją decyzję z dnia 23 sierpnia 2017 r., odmawiając ubezpieczonemu B. J. prawa do zasiłku chorobowego za okresy w niej wyszczególnione.

Wyrokiem z dnia 27 listopada 2020 r. Sąd Rejonowy w B. zmienił zaskarżoną przez ubezpieczonego decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. i przyznał B. J. prawo do zasiłku chorobowego za okresy w niej wskazane.

Sąd Okręgowy w B., wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2021 r., oddalił apelację organu rentowego od powyższego wyroku Sądu Okręgowego.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 17 ust. 1, art. 32 ust. 1 w związku z art. 35 ust. 2 w zw. z art. 17 ust. 1, art. 66 ust. 2 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 870 ze zm.; dalej ustawa zasiłkowa, art. 84 ust. 1, ust. 2 pkt 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.; dalej ustawa systemowa), polegającego na ich błędnej wykładni i w efekcie na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że ubezpieczony zachował prawo do zasiłku chorobowego i opiekuńczego, gdyż podejmowane przez niego w trakcie zwolnienia chorobowego czynności nie stanowiły wykonywania przez niego pracy zarobkowej, a ponadto miały one charakter incydentalny, wymuszony okolicznościami, podczas gdy z przywołanych wyżej przepisów wprost wynika, że podczas zwolnienia chorobowego żadna aktywność zawodowa człowiek nie jest dopuszczalna, a podejmowane przez ubezpieczonego czynności w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej nie były sporadyczne, nagłe i mogły być wykonywane przez wyznaczone do tego przez ubezpieczonego osoby, a zatem powód w trakcie orzeczonej niezdolności do pracy wykonywał czynności związane z prowadzoną działalnością gospodarczą, wykorzystując zwolnienia niezgodnie z ich celem, co doprowadziło do utraty prawa do świadczeń chorobowych.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż, w jego ocenie, w sprawie pojawiło się istotne zagadnienie prawne, a mianowicie:

1. Czy podejmowanie przez pracodawcę prowadzącego działalność gospodarczą w trakcie długotrwałych zwolnień związanych z chorobą i opieką nad dziećmi szeregu czynności w zakresie rekrutacji, zatrudniania i zwalniania pracowników i zleceniobiorców, sprawowania nadzoru nad pracownikami, rozliczania ich pracy, wypłaty wynagrodzeń, podpisywania i prowadzenia dokumentów firmowych i dokumentacji pracowniczej, podpisywania umów zlecenia i rachunków do nich, sprawowania funkcji pracodawcy, w sytuacji posiadania

pracowników wykonujących na rzecz pracodawcy czynności związane z profilem jego działalności, stanowi czynności zachowawcze, które nie pozbawiają go prawa do zasiłku chorobowego i opiekuńczego, czy jednak stanowi aktywność zawodową przedsiębiorcy, niedopuszczalną w świetle przepisów art. 17 ust. 1 i art. 32 ust. 1 w zw. z art. 35 ust. 2 w zw. z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, względnie powoduje wykorzystywanie przez niego zwolnień od pracy niezgodnie z ich celem, a w konsekwencji, pozbawia prawa do zasiłku chorobowego i opiekuńczego?

2. Czy jako czynności sporadyczne, wymuszone okolicznościami sprawy, niepozbawiające prawa do zasiłku chorobowego i opiekuńczego, można zakwalifikować sporządzanie i podpisywanie, w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą, szeregu dokumentacji podatkowej i kadrowej w trakcie orzeczonej niezdolności do pracy, pracowniczej, przeprowadzanie rekrutacji, nadzór nad pracownikami, rozliczanie pracy zleceńbiorców, wypłaty wynagrodzeń, udzielanie urlopów, wystawianie świadectw pracy, sprawowanie nadzoru nad pracownikami, czy jest to jednak aktywność skutkująca utratą prawa do zasiłku chorobowego i opiekuńczego, a w przypadku pobrania tych świadczenia - koniecznością ich zwrotu?

W uzasadnieniu wniosku skarżący stwierdził, że Sądy obu instancji przyjęły, że wbrew treści art. 17 ustawy zasiłkowej, powód nie utracił prawa do zasiłku chorobowego, mimo podejmowania w trakcie zwolnienia czynności związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. W ocenie Sądów, podpisywanie przez odwołującego umów zlecenia, umów o pracę i list płac było wymuszone okolicznościami sprawy i nie było nadmierne. Sądy wskazały, że wypłata wynagrodzenia pracownikom jest istotnym i moralnym obowiązkiem pracodawcy.

Skarżący przytoczył wyroki Sądu Najwyższego (z dnia 27 stycznia 2021 r., III USK 30/21; z dnia 5 kwietnia 2005 r., I UK 370/04) i stwierdził, że z powyższych orzeczeń wynika, że wykonywanie czynności, jakie przypisuje się ubezpieczonemu, należy zakwalifikować jako działalność zarobkową, co skutkuje utratą prawa do zasiłku chorobowego i opiekuńczego.

Skarżący wskazał, że w orzecznictwie pojawiają się również stanowiska odmienne, jak w wyroku z 6 maja 2009 r., II UK 359/08, w którym Sąd Najwyższy uznał, że czynności formalno-prawne podejmowane w okresie niezdolności do

pracy przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą w związku z posiadanym przez nią statusem pracodawcy nie są pracą zarobkową powodującą utratę prawa do zasiłku chorobowego.

Ubezpieczony, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie od organu rentowego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego, „w sześciokrotnej stawce, wg norm przepisanych” wraz z odsetkami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Istotnym zagadnieniem prawnym, na występowanie którego powołuje się skarżący, jest problem jurydyczny, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, którego wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 7-8, poz. 51; wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51). Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na

przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednolitość dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147; z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Innymi słowy, zagadnienie prawne uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania musi mieć charakter ściśle jurydyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych oraz służyć wyjaśnieniu prawa, a nie ocenie ich subsumcji pod określoną normę prawną (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2017 r., I CSK 555/16, LEX nr 2255332). Nie może więc mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 600/14, LEX nr 1678103).

Należy też podkreślić, iż nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2020 r., II PK 36/19, LEX nr 3034647; z dnia 12 maja 2020 r., I UK 128/19, LEX nr 3026475; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r.,

I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Przedstawiany przez skarżącego problem był wielokrotnie rozważany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Utrwalił się w nim pogląd, że każda praca zarobkowa wykonywana w okresie zwolnienia lekarskiego powoduje utratę prawa do świadczeń (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, PiZS 1980 nr 8, s. 87; z dnia 31 maja 1985 r., II URN 75/85, OSNC 1986 nr 3, poz. 32; z dnia 12 sierpnia 1998 r., II UKN 172/98, OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 522; z dnia 22 listopada 2000 r., II UKN 71/00, LEX nr 1170615; z dnia 19 marca 2003 r., II UK 257/02, LEX nr 1634910; z dnia 9 czerwca 2009 r., II UK 403/08, LEX nr 523551; z dnia 8 października 2014 r., III UK 14/14, LEX nr 1541060). Za taką pracę uważa się każdą pracę w potocznym tego słowa znaczeniu, w tym wykonywanie różnych czynności w ramach stosunków zobowiązaniowych prawnych, ale także poza takimi stosunkami, w tym kontynuowanie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie czy stosunek korporacyjny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSP 2006 nr 4, poz. 43 i powołane tam orzeczenia oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 307). W tej argumentacji ryzyka ubezpieczenia chorobowego muszą wypełnić się całkowicie, a w razie wystąpienia ryzyka niezdolności do pracy lub do prowadzenia pozarolniczej działalności wskutek choroby ubezpieczony ma obowiązek powstrzymania się od wszelkich czynności wykonywanych zawodowo, ponieważ to świadczenia z chorobowego ubezpieczenia społecznego mają rekompensować brak możliwości uzyskiwania dochodów. Za niedopuszczalne uznaje się pobieranie takich świadczeń (połączone z brakiem obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne za okresy choroby) w razie uzyskiwania dochodów z kontynuowanej działalności, nawet gdyby polegało to na wykonywaniu czynności w istotny sposób nieobciążających jego organizmu (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2019 r., II UK 521/17, OSNP 2019 nr 9, poz. 112; z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009

nr 1-2, poz. 28; z dnia 5 czerwca 2008 r., III UK 11/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 292 i z dnia 6 lutego 2008 r., II UK 10/07, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 123). Prowadzenie działalności gospodarczej nie powoduje utraty prawa do zasiłku chorobowego, jeżeli czynności, jakich ono wymaga, nie są wykonywane osobiście (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 stycznia 2005 r., OSP 2006 nr 4, poz. 43 i powołane w nim orzecznictwo oraz z dnia 3 grudnia 1999 r., II UKN 236/99, OSNAPIUS 2001 nr 7, poz. 237). Tak więc osobiste wykonywanie konkretnych robót objętych daną działalnością oraz wszelkie zajęcia związane z prowadzeniem zakładu, jak nadzór nad zatrudnionymi w nim pracownikami, przyjmowanie i wydawanie towarów, oznacza wykonywanie pracy zarobkowej (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, OSNC 1979 nr 7-8, poz. 157; i z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28). Wskazuje się, że także obowiązek powstrzymania się od wykonywania czynności zarządu w okresach udokumentowanej niezdolności do pracy nakazuje umocowanie lub wyznaczenie innej osoby do podejmowania koniecznych („wymuszonych”) czynności prawnych lub faktycznych przez lub w imieniu spółki w okresie korzystania ze świadczeń chorobowych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., I UK 49/17, LEX nr 2508654 oraz postanowienia: z dnia 25 stycznia 2016 r., III UK 82/15, LEX nr 2152430 i z dnia 6 czerwca 2012 r., I UK 70/12, LEX nr 1675215). Co więcej, jeżeli aktywność prowadzącego działalność zwykle polega tylko na wypisywaniu rachunków, to zakaz dotyczy wykonywania choćby tylko takich czynności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszcza się jednak sytuacje, w których - mimo wykonywania pewnych czynności składających się na pracę zarobkową - nie zostaje wypełniona hipoteza art. 17 ustawy zasiłkowej. *Ad casum* przewiduje się wyjątki, odróżniając czynności polegające na osobistym wykonywaniu przez ubezpieczonego dotychczasowej pracy w ramach prowadzenia działalności gospodarczej od czynności o charakterze ubocznym lub podejmowanych w związku ze statusem pracodawcy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2003 r., II UK 76/05, OSNP 2004 nr 14, poz. 247). Przyjęto też możliwość uznania, że nie dochodzi do utraty prawa do zasiłku chorobowego w

razie podjęcia incydentalnej i wymuszonej okolicznościami aktywności zmierzającej do osiągnięcia zarobku w czasie pobierania tego zasiłku, który przysługuje tylko wówczas, gdy choroba uniemożliwia uzyskiwanie dochodu z pracy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231 i z dnia 9 października 2006 r., II UK 44/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 295). Nie jest uważane za nadużycie prawa do świadczeń podejmowanie przez osobę pobierającą zasiłek czynności wymuszonych okolicznościami (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 231). Uznano za dopuszczalne wykonywanie czynności „sporadycznie”, co prowadzi do konkluzji, że ubezpieczony traci prawo do zasiłku, jeżeli czynności były częste, powtarzalne lub miały charakter merytoryczny, związany z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Jedynie więc wyjątkowo wykonywanie niektórych ubocznych czynności związanych z prowadzoną działalnością może nie być kwalifikowane jako wykonywanie pracy (powołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06).

Konkludując, według przywołanego orzecznictwa, wykonywanie czynności ubocznych w relacji do czynności wykonywanych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, mające charakter incydentalny, wymuszony okolicznościami może zostać uznane na gruncie art. 17 ustawy zasiłkowej za czynności niestanowiące wykonywania pracy zarobkowej i nieskutkujące utratą prawa od świadczenia z ubezpieczenia chorobowego. W związku z tym należy stwierdzić, że ocena, czy w okolicznościach konkretnej sprawy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana należy do sfery ustaleń faktycznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2017 r., I UK 395/16; z dnia 10 maja 2017 r., I UK 184/16, LEX Nr 2305920; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 240/09 i z dnia 21 kwietnia 2021 r., II USKP 43/21), które zawsze muszą obejmować całokształt okoliczności sprawy.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 pkt 5

- rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

a.s.